

«Vi bor her fordi vi ikke har noe annet alternativ»

Sårbar stillstand gjennom 40 år i en slum i New Delhi

‘We live here because we have no alternative’

Vulnerable standstill through 40 years in a slum in New Delhi

Anne Waldrop

Professor i utviklingsstudier, Institutt for Internasjonale Studier og Tolkeutdanning, OsloMet Storbyuniversitetet

Anne Waldrop har mesteparten av sin forskningserfaring fra New Delhi, India, og hennes forskning sentrerer rundt temaene klasse, kaste og kjønn. De senere årene har hun vært spesielt opptatt av kvinners makt og handlingsrom i et klasseperspektiv, samt grasrotaktivisme blant slumbeboere.

anwal@oslomet.no

Sammendrag

India er et av verdens mest ulike land med et hierarkisk kastesystem som rangerer folk som iboende forskjellige, og med stor ulikhet mellom fattige og rike. Det er i de store megabyene at ulikhetene er størst og mest synlige. Daglig strømmer migranter fra landsbygda inn til byen på jakt etter arbeid og et bedre liv, og de fleste ender opp i en slum. Dette er enkle bosettinger som har kommet opp uten myndighetenes godkjenning og som derfor ansees som ulovlig bebyggelse. I tråd med en nyliberal-inspirert byutviklingspolitikk er den generelle politikken overfor slumområder at disse skal rives, og at beboerne forflyttes til mindre sentrale områder. Av ulike årsaker er det imidlertid en stor andel slumområder som ikke blir revet, og som har eksistert i mange tiår. Denne artikkelen er basert på en langtidsstudie i en slik 40 år gammel slum i New Delhi. Med Nancy Frasers integrerte teori om rettferdighet som analytisk rammeverk, viser jeg hvordan fattigdom, stigmatisering og myndighetenes politikk har ført dem inn i en fastlåst situasjon preget av det jeg vil kalle en «sårbar stillstand».

Nøkkelord

India, slum, fastlåst, urban, ulikhet

Abstract

India is one of the most unequal countries in the world with huge inequalities between rich and poor and a caste system that ranks people as inherently different. These inequalities are largest and most visible in the big mega-cities. Every day, migrants pour into the city from rural areas, looking for work and a better life. Most of them end up in a slum. These are simple dwellings that have come up without authorization from the municipality. Hence, they are regarded as illegal constructions. In line with neoliberally inspired policies for urban development, the guiding government principle is that these slums should be demolished, and that residents should be resettled in less centrally located areas. However, for different reasons, a large number of slums have not been demolished, and have existed for several decades. This article is based on long-term research in one such 40-years old slum in New Delhi. Using Nancy Fraser's integrated theory of justice as an analytical framework, I show how the combination of poverty, stigmatization and government policies have led to the current situation, characterized by what I call 'precarious standstill'.

Keywords

India, slum, locked in place, urban, inequality

Introduksjon

Vi er tvunget til å bo her, vi bor her fordi vi ikke har noe annet alternativ.... Vi kommer fra Rajasthan hvor det nesten ikke er vann, og hvor det var umulig å leve, og nå møter vi på det samme problemet her. Hvor enn vi drar, masse problemer og ikke noe vann (oppgitt latter)!

Utsagnet over stammer fra en mann i en slum i New Delhi, her kalt Janata Camp,¹ da jeg under et intervju spurte ham hva han likte og ikke likte med å bo i denne slummen. Han hadde opprinnelig kommet fra Rajasthan til New Delhi som arbeidsmigrant i 1982 og slått seg ned i et område i utkanten av byen, beliggende mellom noen jorder, på et område som ble betegnet som «bush», et sted uegnet for dyrking, der kuene beitet. Der hadde det på slutten av 1970-tallet kommet opp en slags slumbebyggelse av små hytter med leirvegger og presenning til tak. Over tid har mange flere migranter på leting etter arbeid og bedre liv kommet til, og i dag bor det over 60.000 personer i denne slummen. Leirhyttene er nå byttet ut med murhus, noen på opptil tre etasjer. Likevel, fordi bebyggelsen har kommet opp i strid med Delhi Masterplan,² er den fortsatt kategorisert av myndighetene som en ulovlig bebyggelse. Videre, på bakgrunn av blant annet hvordan bebyggelsen har kommet opp, dens generelt dårlige forfatning og manglende infrastruktur, samt at befolkningen tilhører den fattigere delen av befolkningen, er denne ulovlige bebyggelsen kategorisert som en Jhuggi Jhopri Colony, også ofte betegnet med det engelske begrepet slum (Dupont & Gowda, 2020, s 35).³

India er historisk sett et svært hierarkisk samfunn med et kastesystem som rangerer folk som iboende forskjellige, og landet ble nylig «kåret» til et av verdens mest ulike land (Chan- cel et al., 2022). Ulikheten er spesielt stor i byene, og ifølge folketellingen av 2001 bodde da 23% av bybefolkningen i slumområder (Dupont 2011). I New Delhi har en nyliberal-inspi- rert byutviklingspolitikk⁴ grunnlagt på visjoner om å skape såkalt rene, grønne, globale byer bidratt til at de store klasseforskjellene kommer stadig tydeligere fram i byens sosiale geografi. Siden 1990-tallet har det, på den ene siden, vokst fram «gated communities», en vrimmel av privatskoler, og bevoktede eksklusive shoppingsentre, og på den andre siden vært ført en politikk overfor slumområder basert på en modell med rivning og derpå føl- gende forflytning⁵ til områder helt i utkanten av byen.⁶ Allerede marginaliserte og stigma- tiserte slumbeboere presses dermed til byens ytterkanter (Baviskar 2003; Dupont 2008; Ghertner 2015), og Delhi preges i stadig sterkere grad av både fysisk og sosial avstand mel- lom rike og fattige (Gooptu 2016; Waldrop 2004).

Til tross for denne overordnede politikken med rivning, og deretter forflytning til byens utkanter,⁷ har Delhi et enormt antall små og store slumområder som Janata Camp, som har eksistert i mange tiår og der beboerne over tid har bygget seg murhus og skapt seg et hjem. Disse mange små og store slumområdene med sine enkle hus, trange smug og åpne avløp

-
1. Janata Camp, som kan oversettes til folkets/folke camp, er et pseudonym.
 2. I New Delhi er mesteparten av landeiendommene regulert av Delhi Development Authority gjennom Delhi Mas- terplan, og bebyggelse som settes opp i strid med denne planen, omtales som uregulert og dermed ulovlig.
 3. En Jhuggi Jhopri Colony ligger under Slumavdelingen i Delhi Municipal Corporation, og omtales i deres katego- rier som slum eller Jhuggi Jhopri Colony. Jeg bruker derfor begrepet slum her.
 4. Innføring av nyliberale markedsreformer i India har vært en gradvis prosess, og startet opp allerede på det sene 1980-tallet, men det er 1991 som regnes som et vannskille for nyliberalismens inntog. Se for eksempel Gooptu (2017, s 3).
 5. Myndighetene omtaler slike boligområder avsatt til forflyttede slumbosettinger for Resettlement Colonies, og på engelsk brukes verbet «to resettle» om denne prosessen. Jeg har her oversatt det med «å forflytte».
 6. Se også Jacobsen i dette nummeret om «deplassering» av migranter i Marseille for parallelle, men likevel svært forskjellige typer prosesser.

framtrer derfor i økende grad som «matter out of place» der de ligger spredt innimellom annen (lovlig) bebyggelse. Det er ulike grunner til at de mange slumbebyggelsene ikke har blitt revet ennå. Generelt har ikke myndighetene kapasitet til å rive alle, og de mange fattige beboerne utgjør en viktig «stemme-bank» for politiske partier. I tilfellet Janata Camp er sannsynligvis slummens beliggenhet i det som en gang var byens periferi, en tilleggsårsak til at den så langt har fått eksistere.

Myndighetene fører en tveegget politikk overfor de mange gamle slumområdene. På den ene siden er de ulovlige og derfor i prinsippet rivningstruet, men på den andre siden anerkjenner myndighetene slumbeboerne som fattige og «trengende». Alle slumområder i byen har derfor krav på visse midlertidige minimumsgoder som for eksempel vannpumper, offentlige toaletter og søppeltømming (Risbud 2002). Dette skal muliggjøre fortsatt beboelse, men ikke noe mer, så vannforsyningen er svært sporadisk og de hygieniske forholdene dårlige.

Jeg har over en 17-års periode gjort langtidsfeltarbeid – såkalt «ethnographic returning» (O'Reilly 2012) – i form av intervjuer og noe deltakende observasjon i Janata Camp og i en omkringliggende såkalt «uautorisert koloni».⁸ Med utgangspunkt i stemmene og perspektivene til fattige slumbeboere vil denne artikkelen vise hvordan de befinner seg i en fastlåst situasjon med svært lite handlingsrom. Som mannen i intervjuet innledningsvis uttrykte det: «Vi bor her fordi vi ikke har noe annet alternativ».

Basert på datainnsamling i den mye omtalte megaslummen Dharavi i Mumbai har Weinstein vektlagt hvordan slike ulovlige gamle slumområder får en slags semi-permanent status, og hun benytter i denne forbindelse begrepet «sårbar stabilitet» (2014, 21).⁹ Ved også å omtale Dharavi som «durable» – som varig og holdbar – får Weinstein fram den nesten permanente tilstanden slike slumområder er i (2014). Samtidig, slik jeg leser Weinstein, kan «durable» også gi assosiasjoner til det å holde ut (endure). I analysen av Dharavi får hun dermed fram tre elementer som er nyttige for å analysere situasjonen i Janata Camp: 1. Stabilitet og varighet; 2. Sårbarhet og usikkerhet; og 3. Utholdenhet og motstand. I analysen nedenfor trekker jeg på disse innsiktene fra Dharavi, men det er likevel noen forskjeller på

-
7. Basert på erfaringer fra Mumbai og andre byer har man det siste tiåret i Delhi også hatt noen prøveprosjekter med såkalt in-situ oppgradering finansiert gjennom offentlig-privat partnerskap. I denne modellen inngår myndighetene partnerskap med private boligentreprenører som river slumbebyggelsen og bygger boligblokker til slumbeboerne på samme område. Ved å bygge i høyden, opptar disse nye boligblokkene mye mindre areal enn den gamle slummen, og som en del av avtalen får de private entreprenørene løyve til å bygge ut og tjene penger på det resterende området (Dupont & Gowda 2020, Pulla & Khan 2022). En slik in-situ oppgradering er utvilsomt en mye bedre løsning for slumbeboerne enn forflytning, men erfaringene fra forskjellige byer i India er blandete. For Delhi viser Dupont og Gowda (2020) til flere problemer ved slik offentlig-privat finansiering, for eksempel dårlig kvalitet på arbeid og bygningsmaterialer i de nye blokkene, at slumbeboerne har hatt liten medvirkning i prosessen, og at prosjektene har vært tungroddede. Se også Vaid (2021) for Ahmedabad, og Cronin (2013) for Pune.
 8. Datainnsamlingen har primært foregått gjennom flere besøk i New Delhi av tre til 12 ukers varighet i to perioder, først i perioden 2004 til 2007 i forbindelse med et postdoc-prosjekt finansiert av NFR, og deretter i perioden 2011-2012 i forbindelse med et annet NFR-prosjekt. Imellom og i etterkant av disse to periodene har jeg stort sett hatt årlige turer til Delhi og truffet sentrale feltkontakter i slummen. Datainnsamlingen har primært bestått av ustrukturerte intervjuer med slumbeboere, og har som oftest foregått hjemme hos dem. Jeg har gjennomført intervjuer med totalt 60 personer/ektepar. Ved oppfølgingsbesøk har det vært mye mer uformell samtale og noe deltakende observasjon. Jeg har begrensete hindikunnskaper og har benyttet en forskningsassistent ved alle intervjuer. Under intervjuene har jeg derfor stilt spørsmål på engelsk til forskningsassistenten, som har stilt det videre på hindi til den vi har intervjuet, og så har forskningsassistenten oversatt tilbake. Utdragene fra intervjuene som er brukt i denne artikkelen, har derfor gjennomgått flere oversettelsesfaser; fra hindi til engelsk og så samarbeidet fra mine notater på engelsk til norsk. Det er dermed en fare for at meningsinnholdet blir noe forskjøvet. Likevel, fordi jeg har intervjuet såpass mange personer, og har hatt intervjuer og samtaler med noen personer over en lang tidsperiode, mener jeg å ha fått en god dybdeforståelse. For at personer ikke skal kunne identifiseres, har jeg anonymisert alle personnavn.
 9. Dharavi er kjent som Asias største slum og har fått mye oppmerksomhet fra politikere, medier og forskere. Se for eksempel Appadurai (2001) og Sharma (2000). Dharavi er også blitt verdenskjent fra filmen *Slumdog Millionaire*.

Mumbai og Delhi som virker inn på situasjonen for slumbeboerne (Dupont & Sagio-Yatzimirsky 2009). Der Dharavi opp gjennom årene har fått stor politisk oppmerksomhet og i tillegg preges av en aktiv slumbevegelse, viser jeg hvordan situasjonen for innbyggerne i Janata Camp i mye større grad preges av en slags stillstand der beboerne føler seg diskriminert og glemt og der situasjonen generelt er mer fastlåst enn i Mumbai.

For å forstå denne fastlåste situasjonen trekker jeg på Nancy Frasers teori om rettferdighet som et overordnet analytisk rammeverk.¹⁰ Ifølge Fraser dreier rettferdighet seg om like muligheter for deltakelse langs de tre aksene økonomi, kultur og politikk, og løsningen på de tre formene for urettferdighet er henholdsvis redistribusjon av økonomiske goder, kulturell anerkjennelse og representasjon av politiske stemmer. I artikkelen viser jeg i lys av dette rammeverket hvordan slumbeboerne i Janata Camp kan sies å være trippelt undertrykket i den forstand at de kommer til kort på alle tre dimensjonene: De er fattige, de har små muligheter til å få sine stemmer hørt politisk, og som slumbeboere blir de stigmatisert og diskriminert. Denne situasjonen gir dem svært lite handlingsrom, og forklarer hvordan de ender opp med å fortsette å leve fastlåst i det som i deres tilfelle best kan omtales som «en sårbar stillstand».

Fraser omtaler denne teorien som «en integrert teori». Dermed understreker hun hvordan urettferdighet i de fleste empiriske manifestasjoner, som i kjønnsrelasjoner eller klasse-relasjoner, oftest vil inneha elementer av alle de tre dimensjonene – henholdsvis økonomisk, kulturell og politisk – og hvordan disse tre dimensjonene av urettferdighet ofte er sammenvevd og gjensidig forsterkende. I den følgende framstillingen av slumbeboernes fastlåste situasjon prøver jeg likevel å nøste ut hver ulikhetsdimensjon for seg. Etter en bakgrunnsdel som presenterer Janata Camps historie, følger tre deler som belyser hvordan de tre urettferdighetsdimensjonene til Fraser bidrar til den fastlåste situasjonen. Deretter plukker jeg opp tråden fra Weinstein (2014) og hennes «durable slum»-begrep, som også inneholder elementer av handlingsrom og utholdenhet hos slumbeboerne, og ser på hvilke roller naboskap og slum-tilhørighet kan spille i den forbindelse.

«Vi okkuperte dette stedet, jeg har bygget alt selv»

Jeg flyttet til Delhi fordi min eldre bror hadde jobb her. Etter å ha tilbragt fem år med å leie rom et annet sted i byen, flyttet jeg til Janata Camp. Noen andre slektninger og folk fra min hjemstat Rajasthan hadde flyttet hit og oppmuntret meg også til å flytte. Alle vennene mine flyttet hit, så jeg flyttet også. På den tiden var det ingenting her. Janata Camp var en jungel, en ødemark. Bare kuene fra den nærmeste landsbyen gresset her. Vi okkuperte dette stedet, jeg har bygget alt selv. På den tiden var husene (eller hyttene) laget av leire med en presenning over. Huset ble ødelagt hvert år i regntiden. Noen ganger begynte det å brenne i jungelen rundt her. Men det var ikke på langt nær så trangt her som det er nå. Og alle kjente hverandre. Vi brukte bushen rundt som toalett. Det var aldri noen tilfeller av tyveri på den tiden, jeg låste ikke en gang døra. For ti år siden bygget jeg dette murhuset.”

Ovenstående sitat er hentet fra et intervju jeg gjorde i 2005 med en eldre, dalit-mann¹¹ der jeg ba ham fortelle historien om hvorfor han flyttet til Janata Camp på begynnelsen av 1980-

10. Fraser har utviklet dette teoretiske perspektivet over en årrekke. Se for eksempel: Fraser (2005); Fraser (2008); Fraser (2009). For kritiske refleksjoner rundt dette perspektivet, se for eksempel Fraser m.fl. (2004) og Lovell (2007).

11. Dalit betyr de undertrykkede, og er en selvvalgt betegnelse folk tilhørende de aller laveste gruppene i det indiske kastesystemet benytter. Dette er nå også den mest brukte betegnelsen allment. Ut fra varna-systemets hierarkiske inndeling basert på renhet og urenhet, regnes de som svært urene. Andre betegnelser for denne gruppen er «ubebare» og «kasteløse». Indiske myndigheter har reservert plasser til bl.a. universiteter og offentlige arbeidsplasser for denne gruppen, og da betegnes de som Scheduled Caste (SC).

tallet, og hvordan det så ut da. Mange beboere har fortalt lignende historier og stadfester slummens opprinnelse til sent 1970-tallet. De forteller at de flyttet dit fordi slektninger eller kjente fra samme landsby i de omkringliggende delstatene Rajasthan, Haryana eller Uttar Pradesh hadde flyttet dit, og som arbeidsmigranter til byen trengte de et sted å bo. Felles også for disse fortellingene fra de eldste innbyggerne er at den opprinnelige bosettingen i Janata Camp var relativt liten, med enkle hytter laget av leire og presenning over – beskrivelser som gir assosiasjoner til det som kan kalles et typisk bilde av en slumbebyggelse.

Disse nybyggerhistoriene støttes også av informasjon jeg har fått gjennom intervjuer i slumavdelingen i Municipal Corporation of Delhi (MCD) og øvrige skriftlige rapporter jeg har klart å oppdrive. Opprinnelig var området jordbruksland, men med stadig tilstrømming av migranter til Delhi begynte flere av de jordeiende bøndene i området å dele opp jorda si og selge små jordstykker ulovlig og i strid med Delhi Masterplan.¹² Området der Janata Camp ligger, var imidlertid uegnet for dyrking, og ble betegnet som «bush»; et lave-religgende område mellom jordene, et sted der kuene beitet. Fordi tomtene her i utgangspunktet ikke ble solgt, men okkupert, og fordi området opprinnelig ikke var privateid av bønder, ble Janata Camp klassifisert som en Jhuggi Jhopri Colony, det vil si en slum (Banerjee, 2002, s. 45). Disse karakteriseres av at det er private eller offentlige landområder som er ulovlig okkupert av enkeltindivider, primært uten betaling av penger. Slike bosettinger ansees som ulovlige fordi byggeaktiviteten foregår i strid med myndighetenes regulativer og planer for området (Banerjee 2002, s. 46). I New Delhi har Delhi Development Authority hatt monopol på oppkjøp av landområder siden 1960-tallet og derfor ligger hele 80% av slumområdene på offentlig eiendom og reguleres direkte under Delhi Masterplan (Dupont & Sagio-Yatzimirsky 2009). Typisk vil en slik ulovlig slumbosetting kunne etablere seg på offentlige landområder som framstår som uegnet for beboelse, som for eksempel i parker, under forhøyete trafikkmaskiner, langs elvebredden av Yamuna, eller, som i tilfellet Janata Camp, i «bushen» mellom jorder, «et sted der kuene beitet».

I perioden fra de første spredte hyttene kom opp på slutten av 1970-tallet og fram til 1990, var det en jevn strøm av nye innbyggere med tilhørende mye byggeaktivitet. Bebyggelsen ble raskt mye tettere, og spredte seg etter hvert helt inntil de omkringliggende bosettingene, som består av en blanding av det myndighetene kaller en «unauthorized colony», en «resettlement colony», og en «urban village».¹³ Dette er forskjellige typer bosettinger med forskjellige typer klassifisering i Delhi Masterplan, og av spesiell interesse her er at det lå en bosetting med forflyttede slumbeboere rett i nærheten, som altså var en lovlig bosetting med tilgang på strøm og vann. I denne tidlige perioden på 1980-tallet benyttet slumbeboerne i Janata Camp derfor muligheten til å hekte seg på dette strømmettet ulovlig samt å hente vann i vannkranene der.

Over tid har nesten alle i Janata Camp bygget seg murhus, og da jeg begynte feltarbeidet mitt i området i 2005, var det ingen som hadde presenning som tak. De få som fortsatt hadde hus med vegger av leire, hadde et blikktak på huset og en ordentlig inngangsdør som

12. I slike tilfeller der folk har kjøpt tomter ulovlig av tidligere bønder, er det selve salget som er ulovlig. Slike områder klassifiseres som Unauthorized Colonies (Banerjee 2002). Beboerne her er klart mer velstående enn de som okkuperer jord (som i slumbebyggelse) og blir ikke ansett som «trengende» av staten.

13. Delhi Masterplan deler boligområder inn i to hovedtyper, henholdsvis regulariserte og uregulariserte, og inn under disse er det mange underkategorier. En «urban village» er et område som opprinnelig var en landsby utenfor Delhis bebyggelse, men som har blitt «spist opp av byen». Slike landsbyer har beholdt en viss grad av selvbestemmelse og er ikke regnet som illegale/uregulerte. En «resettlement colony» er som navnet tilsier et boligområde opprettet for slumbeboere hvis hus har blitt revet, og så forflyttet. Som nevnt kan standarden på disse være av ganske dårlig kvalitet, men dette er lovlig bebyggelse med fulle rettigheter til kommunale tilbud (se for eksempel Tarlo 2003). En «unauthorized colony» derimot er, som navnet tilsier, ikke autorisert av myndighetene, det vil si i strid med Delhi Masterplan. Se også note 12.

kunne låses. På det tidspunktet var det imidlertid mulig for meg som ikke var lokalkjent å orientere meg i området og skille slumbebyggelsen i Janata Camp fra den tilgrensende bebyggelsen til en uautorisert koloni fordi det var en tydelig forskjell i størrelse på husene og type bygningsmaterialer som var brukt. Slumbebyggelsen besto da fortsatt stort sett av små, enetasjes hus med blikktak (som det rosa huset på figur 1), i motsetning til de omkringliggende høyere husene med takterrasse i den uautoriserte kolonien.

Figur 1 Eksempel på enetasjes bebyggelse med blikktak. Foto: Anne Waldrop.

I løpet av de 17 årene jeg har fulgt med på området, har det vært stor byggeaktivitet der, og nå har mange opptil tre etasjers hus med takterrasse på toppen og innlagt toalett (se figur 2). Ifølge en rapport utgitt av Slumavdelingen i MCD bodde det i 1994 45.000 mennesker i Janata Camp. I 2006 hadde jeg et møte med ansatte i samme kommunale etat, og de fortalte meg at de på grunnlag av stemmekort og rasjoneringskort for området ville anslå befolkningen på det tidspunktet til ca 60.000, noe som gjorde Janata Camp til et av de største slumområdene i Delhi ut fra antall mennesker. De sa også at det hadde vært en økning i befolkningen på 50% siden de begynte å samle informasjon over området i 1985; da anslø de befolkningen til 40.000.

Når det gjelder klasse, kaste og religiøs tilhørighet, kan befolkningen sies å være klassemessig homogen i den forstand at folk flest jobbmessig tilhører det såkalte prekariatet, har relativt lite penger, og relativt lite utdanning. I 1996 oppga 64% at de var Scheduled Caste, hvilket betyr at de tilhører en jati som regnes som dalit.¹⁴ De resterende hinduene tilhører stort sett jatier som regnes som lavkaste, men jeg kom også over noen få høykaste-familier som ut fra ytre markører var like fattige som de øvrige slumbeboerne, men som i et par tilfeller markerte sin posisjon gjennom kastesertifikat på veggen. Når det gjelder religiøs tilhørighet har jeg ikke kommet over noen statistikk, men ut fra min kjennskap til området

14. Det samles ikke inn offisiell statistikk om dette på slumnivå. Tallene her er hentet gjennom personlig kommunikasjon med Véronique Dupont, som hadde et forskningsprosjekt i Delhi i 1996 der blant annet Janata Camp inn gikk. Her fant hun dessuten at 43% av mennene og 78% av kvinnene var analfabeter, hvilket betyr at de ikke hadde gått på skole. I dag vil disse tallene være mye lavere, da det har vært en storstilt Education for All-kampanje i India, og leseferdighetene har økt betraktelig.

Figur 2 Eksempel på nyoppusset påbygd hus. Foto: Anne Waldrop.

gjennom lang tid vil jeg anslå at 75-80 prosent er hinduer, og de resterende er muslimer. De fleste innbyggerne har også bodd der så lenge at de har skaffet seg rasjoneringskort og stemmekort for Delhi, og har over tid fått en relativt sterk tilknytning til området.

For å oppsummere så langt, ser man hvordan Janata Camp gradvis over tid har vokst fra å være en spredt bebyggelse av små leirhytter med presenning over, til nå være en av byens mest folkerike slumbebyggelser. Videre, ettersom Delhi har vokst utover i alle retninger, hvordan slummen opprinnelig hadde en beliggenhet i utkanten av Delhis bebyggelse, til en mye mer sentral plassering. Det har også fremkommet hvordan myndighetenes tveeggete politikk overfor slumområder har bidratt til fortsatt beboelse gjennom kommunale minimumstilbud, samtidig som statusen som ulovlig og rivningstruet opprettholdes. Som Weinstein (2014) har vektlagt i omtalen av Dharavi, bidrar denne politikken til stabilitet og varighet på den ene siden, og til sårbarhet og usikkerhet på den andre siden. Dette bidrar til at Janata Camp får en slags semi-permanent status, preget av en «sårbar stillstand».

I de neste tre delene vil jeg nøste ut hvordan de tre ulikhetsdimensjonene Fraser omtaler manifesterer seg i Janata Camp. Jeg starter med det faktum at de er fattige med få økonomiske ressurser fordi dette er den mest grunnleggende dimensjonen av de tre.

«Vi er fornøyde, for i Rajasthan var det mye verre»

Som det går fram av sitatene fra de to mennene i avsnittene ovenfor, består Janata Camp av migranter som har kommet fra de omkringliggende delstatene til New Delhi på jakt etter arbeid og et bedre liv. Nesten alle jeg snakket med uttrykte at leveforholdene hadde vært elendige der de kom fra, og slik sett var livet i en slum i New Delhi en tydelig forbedring. Et ektepar i femtiårene som var fra Rajasthan, og som hadde bodd i Janata Camp siden 1985, uttrykte dette tydelig da jeg spurte dem om hva de likte med å bo i slummen:

Vi er fornøyde, for i Rajasthan var det mye verre. Der bodde vi i et leirhus med blikktak, mens her har vi murhus. Det største problemet her er vannmangelen.

Slumbeboerne kommer med andre ord til Delhi fordi de er fattige, og de fleste klarer seg bedre i hovedstaden enn der de kom fra, og dette er hovedårsaken til at de blir. Det er likevel ingen tvil om at de fortsatt kan kalles fattige.

Et eksempel på en som har klart seg godt, er Omar, som jeg intervjuet tidlig i feltarbeidet i 2006. Da jeg spør ham om hvorfor han kom til Janata Camp, forteller han at han kom for å få arbeid. Han og kona kom fra et lite sted i Rajasthan og levde av jordbruk, men det var vanskelig. Han hadde en bror som hadde flyttet til Delhi, så han flyttet til Delhi for å tjene penger, men så ble de to døtrene hjemme i Rajasthan syke og døde, og da flyttet kona hans etter til Delhi. Gjennom slektninger fant de en tomt i Janata Camp i 1982, og bygget seg en enkel hytte, og for å tjene mer penger tok han jobb som bygningsarbeider i Midtøsten. Han jobbet der ett år og la seg opp penger, men så gikk firmaet konkurs og han kom hjem. Etter kort tid fikk han på ny jobb i Midtøsten og ble i to år denne gangen. Da han så kom hjem andre gang, hadde han fått spart opp en god del penger og de kunne bygge på huset. De hadde også fått to barn til, og da jeg intervjuet ham, drev han en liten kiosk fra huset sitt i slummen, og han og kona var blant dem som klarte seg best.

Selv om slumbeboerne ikke er fattige i den forstand at de faller under fattigdomsgrensa – slik noen muligens gjorde før de kom til Delhi – så har de få økonomiske ressurser og lite utdanning. Typiske jobber for mennene er som rickshaw-sjåfører, bygningsarbeidere og fruktselgere, mens kvinnene arbeider som hushjelper eller med industrielt hjemmearbeid av ulikt slag. Det er stort sett usikre, timelønte jobber, der det er vanskelig å legge seg opp penger, og sparepenger fort kan gå tapt hvis noen blir syke eller blir utsatt for en ulykke. Det å få seg jobb som arbeidsmigrant i utlandet, er attraktivt fordi det til tross for elendige arbeidsvilkår gir dem en liten mulighet til å spare opp litt penger slik at de kan klare seg i slummen og kanskje forbedre huset sitt der. Omar var imidlertid den eneste jeg snakket med som hadde gjort dette, sannsynligvis fordi det er vanskelige jobber å få og fordi mange ikke ønsker å forlate familien for så lang tid.

Fortellinger om diskriminering: «De kaller oss bare jhuggi-wallahs»

Den andre dimensjonen av ulikhet som Fraser vektlegger, er det hun omtaler som kulturell anerkjennelse (recognition, jfr. Fraser 2005, 2008, 2009), og i denne delen ser jeg på hvordan slumbeboere gjennom stigmatisering og diskriminering i forskjellige situasjoner opplever manglende anerkjennelse. Jeg viser hvordan dette for dem arter seg i en tvetydighet med hensyn til det å være slumbeboer, der de på den ene siden opplever skam og mindreverdighetsfølelse, og på den andre siden har utviklet en sterk fellesfølelse av et «vi slumbeboere» i opposisjon til myndighetspersoner som politi og lærere.

I dagens India hefter det et tydelig stigma ved å være fattig og ved å bo i en slum, i den forstand at slumbeboere av mange utenforstående blir sett på som skitne og mindreverdige. Baviskar (2003) trekker spesielt fram hvordan dette gjelder «det etablerte» storsamfunnet, gjerne representert ved middelklassen. I intervjuene og samtalene jeg har hatt med slumbeboere i Janata Camp, trakk de imidlertid heller fram at det var overfor nære relasjoner utenfor slummen at de kunne føle på en skam over å det å være slumbeboer. En kvinne med familietilknytning til en liten by i Himachal Pradesh, og som har vokst opp i Janata Camp, sa for eksempel at hun hadde likt å vokse opp der, men at hun hadde skammet seg da hun var barn når slektninger kom på besøk:

Jeg pleide å skamme meg over å bo her når slektninger kom på besøk. Jeg følte at huset ikke var et ordentlig hus, og det var veldig lite og området var ikke noe fint. Slektingene sammenlignet vårt hus med det store fine huset de hadde hjemme hos seg.

Flere ektepar vektla at det var lav status å bo i en slum, og derfor vanskelig å finne en ektefelle til sønnen. En kvinne sa at dette var årsaken til at de hadde bygget på huset: *Vår største bekymring er ekteskap. Vår eldste sønn er snart voksen, og for å finne en ektefelle til ham må vi ha en viss status.* Jeg tolker dette utsagnet dithen at de ikke bare hadde bygget på fordi de ville trenge mer plass når en svigerdatter flyttet inn og de etter hvert forhåpentligvis ville få barnebarn, men også fordi det var lav status og stigmatiserende å bo i en slum slik at mange foreldre ville kvie seg for å gifte bort datteren til en «slumfamilie».

Figur 3 Et av smugene med åpne avløp inntil husveggene. Foto Anne Waldrop.

Slummens lave status knyttet da spesielt til trangboddheten, småkriminaliteten, den mangelfulle kommunale infrastrukturen og de til dels uhygieniske forholdene som følger med. Typisk eksempel på det siste er de åpne avløpene langs husveggene i smugene, som tetter seg igjen og flommer over under monsunen, og som både lukter vondt og øker faren for myggrelaterte sykdommer som dengue-feber (Figur 3 viser et av de mer travle smugene med åpne avløp inntil husveggene. Slike avløp ser vi også på Figur 4). Å bygge på huset og heve standarden var dermed for mange en individuell strategi for å lempe på stigmaet.

Figur 4 Åpent avløp inntil en lekeplass bygget av slumavdelingen i MCD. Foto Anne Waldrop.

Selv om mange slumbeboere i noen sammenhenger uttrykte en slik skam over å bo i en slum, så var det også mange som i andre situasjoner uttrykte en tydelig forakt for myndighetspersoner som politikere, politi og lærere, og denne forakten var tett koblet til at de følte seg diskriminert og glemt. Det var spesielt mange som nevnte politiet, og klaget over at de var korruperte og bare tok penger fra dem hvis de dro dit og meldte en forbrytelse eller ville ha hjelp. Et ektepar i 50-åra med dalit-bakgrunn sa følgende da jeg spurte hva de ikke likte ved å bo i området:

Dette området er kjent for narkotika, ulovlig alkoholsalg og annen kriminalitet. Det er ingen sikkerhet for kvinner her, og mye stjeling. Men hvis vi går til politiet og klager, tar de bare pengene våre og gjør ingenting. Vi har ingen tiltro til politiet.

Et annet noe yngre ektepar, også med dalit-bakgrunn sa:

Politiet tar bare pengene våre, men gjør ingenting. De hjelper bare rikfolk. Det er det samme med en privat skole drevet av en NGO i området her, de bare tar inn barna til offentlig ansatte. De (barna til de rike) burde ikke bli gitt prioritet over våre barn.

Denne misnøyen med myndighetspersoner og «de rike» og hvordan de bare hjelper sine egne var et gjennomgående tema i mange intervjuer. Underliggende denne opplevelsen av diskriminering er det imidlertid også tydelige spor av en felles vi-identitet som fattig slumbeboer. En mann ved navn Shuklal var kanskje en av de mest eksplisitte om dette, og når han snakker knytter han denne misnøyen med myndighetspersoner ikke bare til diskriminering fordi de er fattige slumbeboere, men sidestiller den med kastediskrimineringen han opplever på grunn av sin tilhørighet til en uberørbar kaste.

Når vi går til den lokale politistasjonen, nekter de rett og slett å hjelpe oss. Politikere og lærere ser ikke på oss som menneskelige skapninger, de kaller oss bare jhuggi wallahs (slum folk). Dette er den same typen diskriminering vi opplever i kastesystemet. Vi er chamar (dalitgruppe som tradisjonelt har jobbet som garvere, og har vært regnet som en av de mest urene, uberørbare jatiene).

For å se nærmere på om denne vi-følelsen var spesielt koblet til det å tilhøre en bestemt uberørbar jati som chamar, spurte jeg om alle i den gata var chamarer og han svarte: *Nei, men de hører til en Scheduled Caste (er daliter)*. Så føyde han til litt senere:

Det er ikke lett for utenforstående å komme og bo her. Det er ikke plass, og jeg ville ikke like det om en person fra en høyere kaste kom og bosatte seg her i gata.

Hos flere er altså denne felles slumidentiteten ikke bare knyttet til å være fattig slumbeboer, men også til det å tilhøre en Scheduled Caste (SC) – og inkludert i det, en mistro til høykastefolk. Samtidig blir det feil å forstå den felles slumidentiteten til det å tilhøre en jati som er klassifisert som SC. Da jeg spurte folk om hvilket parti de stemte på og hvorfor, ble det tydelig at de da primært vektla det å være fattige småkårsfolk. For eksempel var det mange som sa at de stemte på Congress-partiet på grunn av Indira Gandhi og hennes kjente slagord: «Slå ned fattigdommen»: *Jeg stemmer på Congress på grunn av Indira Gandhi. Hun var den eneste politikeren som brydde seg om fattige mennesker*.

Mye har imidlertid skjedd i indisk politikk siden Indira Gandhis tid, og under senere besøk fra 2012 og framover, har flere sagt at de ikke lenger stemmer på Congress-partiet:

Jeg har stemt på Congress tidligere, men jeg er ikke fornøyd med dem. Denne gangen vil jeg stemme på en politiker som har SC-bakgrunn. Jeg vil stemme på en politiker som forstår situasjonen til fattige mennesker som oss, og som selv kommer fra små kår.

Slik jeg tolker dette utsagnet, er det ikke primært identifikasjon med å tilhøre en uberørbar kaste (SC) som vektlegges, men det at noen fra en slik kastebakgrunn kommer fra «små kår». Det er med andre ord en identifisering med et «vi småkårsfolk», eller et «vi fattige, diskriminerte slumbeboere», som er glemt av makta, eller bare er interessante for myndighetene når det er valg. Denne identiteten, vil jeg hevde, er i tydelig opposisjon til myndighetspersoner som politiet, politikere, lærere og «rikfolk», og kan tolkes som en slags motstand (Scott 1984). I neste del går jeg over til å se på den tredje dimensjonen av rettferdighet som Fraser vektlegger, som er politisk representasjon og mulighetene for å få sine stemmer hørt.

Politisk representasjon: «Vi går til slum-pradhanen, han er lederen vår»

I forrige del viste jeg hvordan mange slumbeboere på en og samme tid føler en skam over å bo i en slum og opplever konkret diskriminering, samtidig som mange uttrykker en motstand, slik Scott definerer dette (1984) mot myndighetspersoner. Det ville være nærliggende å tro at denne motstanden ville kunne materialisere seg i politiske protester, men som jeg viser i denne delen om politisk representasjon, har slumbeboerne svært begrensede muligheter til å kunne protestere og få sine stemmer hørt på linje med andre samfunnsborgere. En viktig årsak til denne begrensningen ligger i hvordan de som slumbeboere med få økonomiske ressurser, som bor på et landområde som opprinnelig ble ulovlig okkupert og som dermed i prinsippet skal rives, er klassifisert av staten som «trengende» ulovlige okkuperanter.

I utgangspunktet er det ingen tvil om at klassifiseringen som «trengende» er velment og et gode for slumbeboerne fordi det gir dem grunnleggende kommunale tilbud som det ellers ville være vanskelig for dem å skaffe og som det ville være vanskelig å klare seg uten. Samtidig tvinger denne klassifiseringen på dem en annenrangs borgerstatus, som gir dem svært begrensede muligheter for protest og for få sine stemmer hørt.

Da jeg i mine tidlige intervjuer i 2005 og 2006 spurte slumbeboerne om de noen gang hadde protestert på situasjonen eller hva de gjorde for å bedre forholdene, var det mange som fortalte om en rekke protestaksjoner de hadde hatt på 1990-tallet for å få vanntilførsel og få lagt murstein og sement i de da gjørmete smugene mellom husene med tilhørende avløp langs husveggene. Det var en indisk NGO som hadde jobbet i slummen i en femårs periode fra 1990-95 med det formål å gjøre slumbeboerne «self-reliant», som hadde gjort beboerne oppmerksom på at de ut fra velferdsprogrammet Urban Basic Services som ble innført i 1986 faktisk hadde krav på vann og et minimum av kommunale goder (Risbud 2002). Dette var som nevnt noe de hadde fått krav på nettopp fordi de ble ansett som fattige og «trengende» og trengte en viss beskyttelse og hjelp fra myndighetene. Den gangen hadde de kunnet mobilisere fordi de hadde et legitimt krav. Det var gått fem år siden de ifølge loven skulle fått innlagt vannpumper og oppgradering av området, men ingenting hadde skjedd. Kravene de mobiliserte for den gangen, var altså innenfor den handlingsrammen de hadde som «trengende» slumbeboere. En 45 år gammel chamar-mann sa i 2005:

Det var en lang kamp for å få vann til slummen. Noen ganger satte vi oss ned i gata og stoppet trafikken som protest.

Jeg spurte om de var mange som deltok i aksjonene, og han svarte:

Siden vi deler de samme problemene, må vi komme sammen. Menn og kvinner, fra alle kastegrupper og på tvers av religion. Men bare jhuggi-folk. De i de uautoriserte koloniene deltok ikke.

En enke på 45 år fortalte om en annen kollektiv protestaksjon for å få vann:

Vi dro av gårde i autorickshaws og lastebiler til huset til en politisk leder, oppe i Lutyens Delhi (den gamle, fine delen av New Delhi med hvite lave bungalowere som ble bygget i kolonitiden). Det var omtrent fire biler, og vi dro opp til huset hans og satte oss ned foran det og laget en stor protest. I gamle dager kunne vi gjøre sånt. Nå kan vi ikke nærme oss store politiske ledere lenger. Politiet vil ikke tillate det.

Jeg spurte om protestaksjonen var vellykket, og hun svarte: Ja, etter det installerte de vannledningen. Vannledningen er beviset.

Det er lenge siden disse store protestene på det tidlige 1990-tallet, og etter at jeg startet mitt feltarbeid i området i 2005 har det ikke vært arrangert noe tilsvarende. Brønnene som ble boret den gangen har gått tomme for lengst, siden grunnvannsnivået stadig synker i New Delhi, og etter press fra lokale politiske ledere eller såkalte «slum-pradhans» (uformelle slum ledere) har det blitt boret nye brønner som også har gått tomme. De seneste årene har det sittende partiet i New Delhi (AAP)¹⁵ sendt inn vannbiler, og de som har råd til det ordner seg privat ved å gå sammen og betale en vannbil for å komme.

Kvinnen i intervjuet overfor mente at grunnen til at de ikke organiserte slike store protester lenger var fordi politiet ikke ville tillate det. Om det faktisk er tilfellet, er vanskelig å vite. Ingen andre har oppgitt det som noen begrunnelse. Snarere er det mye som tyder på at slumbeboerne heller benytter andre kanaler for å få vann og opprettholde det minimumstilbudet de har krav på. Da jeg spurte dem hva de gjorde for å få vann og andre goder fra myndighetene, svarte de alle at de gikk til en av de lokale slum-pradhanene, og at han (eller hun) hadde kontakter og ville hjelpe.

Partha Chatterjee har innført begrepet «political society», som er nyttig i denne sammenheng (2004). Her argumenterer han at for slumbeboere og andre fattige mennesker i India, og ellers i de fleste deler av det globale sør, er det tilnærmet umulig å nå gjennom med sine politiske stemmer og krav, og bli hørt av myndighetene på linje med andre samfunnsborgere. De velger derfor å gå «bakveien» og bruke patrimoniale ledere som har kontakter og som kan betale de rette instanser på sine klienters vegne. Det er disse patrimoniale bakveiene Chatterjee omtaler som political society (2004). Et viktig poeng her, er at slumbeboerne da opptrer som «klienter» av «sin slum-pradhan», og viser til sin status som fattig og «trengende». Dermed opptrer de ikke ut fra det borgerlige sivilsamfunnets prinsipper som fullverdige samfunnsborgere som krever sin rett, men som «trengende» slumbeboere som står «med lua i hånda» og ber pent om almisser fra myndighetene.

Som Chatterjee poengterer er dette noe de gjør fordi det virker, ikke nødvendigvis fordi det er noe de ønsker å framstå som. Og som jeg viste i forrige del, i mine mange intervjuer og samtaler med dem, er slumbeboerne i Janata Camp stolte og framsto på ingen måte som underdanige overfor myndighetene. Til sammenligning har beboerne i den tilgrensende uautoriserede kolonien, som består av mer ressurssterke middelklasseinnbyggere og derfor ikke har hatt krav på noen minimums kommunale tilbud, gått til flere rettsaker mot staten, og etter lang tid – og ad mange omveier – fått innvilget status som «autorisert». Det vil si at de nå er å anse som lovlige under Delhi Masterplan og har krav på alle typer kommunale goder, og det har de kunnet gjøre fordi de har flere ressurser, men også fordi de med sin middelklassestatus har blitt ansett som fullverdige borgere i sivilsamfunnet.¹⁶

Da slumbeboerne holdt sine protestaksjoner på 1990-tallet, fikk de hjelp av en NGO til å organisere seg og protestere gjennom sivilsamfunnets kanaler. Da hadde de også en konkret rettighet de kunne demonstrere for å oppnå. I dag er det ingen NGO'er i Janata Camp som bistår slumbeboerne med å demonstrere lenger, da NGO'ene som et resultat av nyliberaliseringen i stor grad jobber i partnerskap med myndighetene.

15. Aam Aadmi Party, som betyr den vanlige manns parti.

16. Jeg har vist denne forskjellen mellom de to typene uautoriserede bosettinger når det gjelder deres muligheter for å nå gjennom politisk i mer detalj tidligere. Se Eriksen og Waldrop (2014).

«I disse gatene er jeg hjemme»: fortellinger om godt naboskap og fellesskapsfølelse

For å oppsummere så langt, så har jeg vist hvordan slumbeboerne i Janata Camp er i en svært fastlåst situasjon, fordi de kan sies å være trippelt undertrykket i den forstand at de opplever urettferdighet på alle de tre dimensjonene Fraser omtaler i sin teori om rettferdighet (2005; 2008; 2009). Som fattige med få økonomiske ressurser har de ikke penger til å flytte til et autorisert boligområde, og det er heller ikke mulig for dem å flytte tilbake til hjemstedet da grunnen til at de flyttet i utgangspunktet var søken etter arbeid for å overleve. Fordi de over tid har investert så mye penger og ressurser i å skape seg et hjem i New Delhi, ønsker de heller ikke å reise fra alt dette og flytte tilbake til hjemstedet, og dette hjemmet i slummen er i prinsippet rivningstruet. Som fattige slumbeboere og klassifisert av myndighetene som «trengende» har de riktignok krav på visse kommunale minimumsgoder som vann, toaletter og søppeltømming, men dette tilbudet er på et rent minimum, med perioder uten noe tilbud i det hele tatt. I tillegg innebærer klassifiseringen som «trengende» at de i myndighetenes øyne ikke er å anse som fullverdige borgere. De bor i slummen på myndighetenes nåde, så det er vanskelig for dem å protestere og forlange bedre tilbud, og deres eneste kanal for politisk representasjon er å framstå som «trengende» og gå gjennom patriomoniale relasjoner til de lokale slumlederne (Chatterjee 2004). Til slutt har flere studier vist at fattige slumbeboere stigmatiseres i dagens India, og som slumbeboere opplever de at det er vanskelig å gifte bort barna sine og at de blir sett ned på av utenforstående. De opplever stadig diskriminering når de går til politiet eller andre myndighetspersoner.

Så kan man spørre; hva gjør de da? Hvordan forholder de seg til situasjonen? De har ikke ressurser til å gjøre noe særlig, men de har nok til å overleve der de er. Så de gjør det eneste de kan gjøre, og det er å gjøre det beste ut av situasjonen. De holder ut. I denne siste delen viser jeg hvordan de, til tross for alle problemene, føler seg hjemme i slummen. De har bodd der i så mange år, noen har vokst opp der, og de har ikke bare bygget på husene sine og investert penger og ressurser i dem, de har også etablert et godt naboskap med gode sosiale relasjoner.

Det er et påfallende godt naboskap i slummen. Ikke bare er det et vanlig syn på ettermiddagen å se kvinner sitte og prate sammen i små grupper utenfor husene sine – på en skyggefull plass i den varme årstiden, eller i sola om vinteren – men godt naboskap er også et gjennomgangstema i mange intervjuer med beboerne. En kvinne i 50-åra ved navn Sita sa for eksempel: *Her er det en fellesskapsfølelse*, og en muslimsk kvinne sa da jeg spurte om hun syntes det var et godt samhold:

Ja, det er det. Vi har bodd her så lenge, så det er godt samhold. Hvis gjenger eller kriminelle utenfra kommer og vil sloss, går vi sammen og gir dem en skikkelig omgang.

Et typisk eksempel på godt naboskap som mange kvinner trakk fram, var at de hjalp hverandre med å se etter barna. En fattig enke av rajput-kaste med tre barn i skolealder sa for eksempel:

Foreldrene mine er svært fattige og kan ikke hjelpe meg. Naboene mine er mye nærmere. De støtter meg og hjelper til. Jeg er lykkelig (smiler).

En annen kvinne trakk eksplisitt fram barnepass som et eksempel på hvordan naboer hjelper hverandre: *Når en kvinne er borte, hjelper andre kvinner til og passer barna.*

Figur 5 Godt naboskap. På en søndager har både menn og kvinner fri, og mange bruker smuget mellom husene som en forlengelse av stua. Foto: Anne Waldrop.

En del kvinner fortalte også om hjelp fra naboer hvis ektemannen hadde slått dem, og at det ga en viss trygghet. En 45-år gammel kvinne med dalit-bakgrunn sa: *Noen ganger drikker mannen min, og en gang gikk jeg til politiet, men det var ingen hjelp å få fra dem.* Jeg spurte om det var noen andre hun kunne gå til for hjelp, og hun sa: *Jeg er glad for naboene mine, de hjelper!*

Slike fortellinger om naboer, og spesielt kvinnelige naboer, som støtter hverandre med barnepass og som kan gripe inn mot voldelige ektemenn, er ikke noe særtrekk ved Janata Camp. Flere antropologiske studier av kvinner i slumområder i India rapporterer om det samme (Dubochet 2019; Grover 2018). Jeg kom imidlertid også over andre eksempler på godt naboskap. Da jeg spurte en mann (av yadav-kaste) om han var aktiv i å forbedre boligområdet, trakk han fram et annet type eksempel:

Det er en gjensidig forståelse mellom oss, hvis noen trenger hjelp, så hjelper vi og omvendt. En mann her i området ved navn Anupuram var syk og døende, så vi samlet sammen penger for ham. Vi spiste ikke den kvelden, men brukte sparepengene våre og tok ham til en lege.

Jeg spurte om dette var fordi han og naboen hadde felles kastebakgrunn, noe han avkreftet. Snarere var det slik at de hadde bodd der lenge og med små hus der smugene brukes som forlengelse av husene, blir de godt kjent med naboene sine:

Nei, vi er en blandet gruppe med forskjellig kaste. Denne gata er ikke basert på kaste, den er basert på mulighet; den er basert på hvem som fant et hus her. Det er lettere med folk i samme gate. Det er lettere å gjøre universet mindre. Det er lettere når man kjenner sine naboer. De du ser hver dag, forstår deg bedre enn de som bor langt unna som vi ikke ser.

Det at slummen er såpass gammel, og den i stor grad har vokst i innbyggertall ved at de som har vokst opp der har bygget et hus på foreldrenes tomt, eller ved at man har utvidet huset, bidrar uten tvil til en fellesskapsfølelse fordi folk har kjent hverandre over lang tid. En muslimsk kvinne i 30-åra ved navn Mariam, som var 10 år da foreldrene flyttet til Janata Camp og som har bodd der siden, fortalte om oppveksten at hun hadde massevis av venner, både hinduer og muslimer, og likte å gå på skolen. En gang introduserte hun meg for en kvinne som bodde i den andre delen av slummen og kalte henne sin «søster». Denne kvinnen var hindu, men som er vanlig i India omtaler kvinner gjerne kvinner fra samme landsby som «søster» og understreker dermed et nært vennskap som bunner i felles steds-tilknytning.

Når jeg spurte om forholdet mellom hinduer og muslimer, var alle tydelige på at det var et godt forhold mellom ulike religiøse grupper og mange la vekt på hvordan de feiret hverandres religiøse høytider. Jeg spurte en gang Mariam eksplisitt om hun opplevde at det var noen forskjell i slummen på hinduer og muslimer, og hun svarte:

Nei, ikke noe sånt. Her hjelper vi hverandre, uansett. Til de religiøse festivalene kommer både hinduer og muslimer.

Som nevnt tidligere har det vært et økende problem i Janata Camp med kriminalitet i form av stjeling, og at det de senere årene var blitt mer alkoholsalg og flere unge menn som sloss. Likevel opplevde jeg at kvinner i forskjellige sammenhenger uttrykte at ikke var redde for å gå gjennom smugene der om kvelden – nettopp fordi dette var «hjemme» med naboer i nærheten. Mariam, den muslimske kvinnen nevnt ovenfor, sa for eksempel en gang vi hadde vært et stykke vekk fra slummen og det var begynt å bli mørkt, at vi ikke behøvde å følge henne helt hjem. Hun sa: *I disse gatene er jeg hjemme*, underforstått at dette var hennes nabolag og at det derfor var trygt for henne å gå der om kvelden.

Etterskrift: «Hva jeg drømmer om? Jeg drømmer om å flytte ut»

Mariam har vært en av mine sentrale kontaktpersoner i slummen, som jeg har holdt jevnlig kontakt med opp gjennom årene. Hun er som nevnt muslim, og hun er også skilt og har en sønn som var 7 år da jeg begynte feltarbeidet mitt i 2005. Hun og sønnen bodde da sammen med hennes mor og hennes yngre bror som på det tidspunktet var ugift. Jeg har snakket med Mariam mange ganger, og i en samtale i 2007 spurte jeg henne hva hun drømte om. Hun svarte:

Jeg drømmer om at sønnen min skal bli en berømt cricketspiller og at vi skal få penger og kan flytte ut av slummen til et bedre område.

Da jeg spurte hvorfor hun ville flytte ut, svarte hun:

Nå liker jeg ikke å bo her, jeg likte det da jeg var barn og vokste opp, men nå ser jeg at det ikke er så bra for sønnen min. Selv om jeg føler det er trygt her som kvinne fordi jeg kjenner naboene, er det ikke et godt miljø for sønnen min å vokse opp i. Barna her er frekke og bruker banneord. Jeg lar ham ikke gå ut om kvelden. Han kommer hjem fra skolen kl 14, så har han urdu-undervisning i en time og får se på TV. Han har noen venner med foreldre som tenker på samme måte som meg.

Jeg spør om hvor hun ser seg selv om 10 år, og hun svarer:

Jeg ønsker å flytte ut av dette området så snart som mulig. Når sønnen min går i tiende klasse vil han ikke lenger høre på meg, og jeg trenger å bo i et bedre område for sønnen min. Her er det for mange unge menn som reker rundt om kveldene og som driver med småkriminalitet og kommer i slagsmål. Jeg vil prøve å finne en leilighet å leie, og selv om jeg ikke klarer å flytte ut, vil jeg sende sønnen min til en boarding-school med disiplin.

For Mariam er det ikke mangelen på vann eller de dårlige sanitære forholdene i slummen som er verst, det er hvordan et slikt sted tiltrekker seg kriminelle gjenger og kan ha en dårlig innflytelse på sønnen. Mariam har selv åtte års skolegang, og vet hvor viktig det er for sønnen å gjennomføre 12 år med skole i dagens India for å kunne ha noen framtid utenfor slummen.

Det har imidlertid ikke gått helt slik som Mariam ønsket. Da jeg var tilbake i Janata Camp i 2019 og traff henne, var hun ganske nedbrutt. Sønnen som da var 19 år, hadde riktignok klart å komme seg gjennom eksamenene etter tolvte klasse på tredje forsøk, men da jeg kom på besøk, hadde han nylig blitt arrestert av politiet.

Hun fortalte at sønnen og to andre gutter hadde kommet i en konflikt med en annen gruppe unge menn, og en pistol hadde blitt avfyrt og det ble sagt at det var sønnen hennes som hadde holdt i skytevåpenet. Sønnen hadde deretter gått i dekning, men da politiet kom på døra til Mariam og sa at de bare ville snakke med sønnen for å høre hans versjon, fikk hun kontakt med ham. Så sønnen meldte seg til politiet, men ifølge Mariam ble han tvunget til å innrømme skyld og hadde blitt arrestert. Hun mente politiet var korrump og at fedrene i den andre guttegjengen hadde mer penger og bedre kontakter i politiet, og at det var derfor politiet hadde tatt sønnen hennes. Uansett så hadde hun og moren fått hjelp av en onkel som hadde måttet betale en stor sum i kausjon. Da jeg kom hadde sønnen flyttet til denne onkelen som bor i en helt annen del av Delhi mens de ventet på rettsaken.

Dette var siste gang jeg så Mariam, og jeg vet ikke hvordan det har gått siden. Jeg avslutter med denne historien fordi den langt på vei illustrerer den fastlåste situasjonen slumbeboerne befinner seg i – hvordan manglende økonomiske ressurser, diskriminering og manglende politisk representasjon holder dem fast i slumtilværelsen – og hvor utrolig vanskelig det er å få til en varig forbedring. Inspirert av Weinsteins studie av Dharavi i Mumbai (2014) har jeg omtalt denne situasjonen som en «sårbar stillstand», der det som fremtrer som beste løsning for slumbeboerne er å holde ut.

Det fins svært mange gamle, etablerte, ulovlige og sårbare slumområder rundt om i Indias byer, og til tross for at situasjonen i Janata Camp framstår som spesielt fastlåst, vil jeg likevel hevde at den har mange trekk som er relativt typiske. Her er det interessant å merke seg hvordan disse trekkene, preget av det jeg har betegnet med begreper som som varig, holdbar, og tilnærmet permanent, står i skarp kontrast til de dynamiske prosessene som

ofte forbindes med det urbane. Dette temanummerets redaktører er for eksempel opptatt av «urban polariserING», med vekt på prosess og endring. I lys av situasjonen i slumområder som Janata Camp, kan man spørre seg hvordan vi skal begrepsfeste slike tilfeller av stillstand, som ikke fortøner seg som en dynamikk og som ikke kan betegnes med et verb, men der situasjonen framstår som tilnærmet permanent, som et klister.

Takksigelser

Først og fremst takk til slumbeboerne i Janata Camp som har tatt seg tid til å prate med meg. Artikkelen er en videreutvikling av et innlegg som først ble holdt på Storbykonferansen ved OsloMet, og senere på arbeidsgruppa Urban Polarization, på Norsk antropologisk forenings årskonferanse, UiB, høsten 2021. Takk til Trine Olsen Møgster og Bjørn Enge Bertelsen for å ha tatt initiativet til dette temanummeret. Takk til medlemmer av forskningsgruppa UMU, ved Utviklingsstudier, OsloMet, til medlemmer i Sør Asia Sympo-siet (SaSymp), og til Stein Sundstøl Eriksen for nærlesning og nyttige innspill på tidligere versjoner. Til slutt en stor takk til de to anonyme fagfellene og til redaktør Kathinka Frøy-stad for konstruktive kommentarer.

Referanser

- Appadurai, A. (2001). Deep Democracy: Urban Governmentality and the Horizon of Politics. *Environment and Urbanization* 13(2), 23–43. <https://doi.org/10.1177/095624780101300203>
- Banerjee, B. (2002). Security of Tenure in Indian Cities. In Durand-Lasserve, Alain and Lauren Royston (Red.): *Holding Their Ground: Secure Land Tenure for the Urban Poor in Developing Countries*. Earthscan Publications.
- Baviskar, A. (2003). Between Violence and Desire: Space, power and identity in the making of metropolitan Delhi. *International Social Science Journal*. 55(175), 89-98. <https://doi.org/10.1111/1468-2451.5501009>
- Chancel, L. m. fl. (2022). *World Inequality Report*. World Inequality Lab [0098-21_WIL_RIM_RAPPORT_A4.pdf](https://wid.world/2022/WIL_RIM_RAPPORT_A4.pdf) (wid.world)
- Chatterjee, P. (2004). *The Politics of the Governed: Reflections on Popular Politics in Most of the World*. Columbia University Press.
- Cronin, V. (2013). A Sustainability Evaluation of Slum Rehabilitation Authority Housing Development at Nanapeth, Pune, India. *Environment and Urbanization ASIA*, 4(1), 121-134. <https://doi.org/10.1111/1468-2451.5501009>
- Dubochet, L. (2019). *Worth the While? Time and Politics in Delhi*. Thesis, London School of Economics and Political Science.
- Dupont, V. (2008). Slum Demolitions in Delhi since the 1990s: An Appraisal. *Economic and Political Weekly*, July 12.
- Dupont, V. (2011). The Challenges of Slums and Forced Evictions. *Urban Policies and the Right to the City in India: Rights, Responsibilities and Citizenship*. UNESCO Report.
- Dupont, V. & Gowda, M.M.S. (2020). Slum-free City Planning Versus Durable Slums. Insights from Delhi, India. *International Journal of Urban Sustainable Development*. 12(1), 34-51. <https://doi.org/10.1080/19463138.2019.1666850>
- Dupont, V. & Sagio-Yatzimirsky, MC (2009). Favela Eradication, Resettlement and Urbanization Programmes: Delhi and Mumbai. *City and Exclusion*, 23(66) doi.org/10.1590/S0103-40142009000200020
- Eriksen, S. & Waldrop, A. (2014). Gender and Democratization: The Politics of Two Female Grassroots Activists in New Delhi. I K. B. Nielsen og A. Waldrop (Red.). *Women, Gender and Everyday Social Transformation in India*. Anthem Press, 105-122.

- Fraser, N., Hanne Marlene Dahl, Pauline Stoltz, & Rasmus Willig. (2004). Recognition, Redistribution and Representation in Capitalist Global Society: An Interview with Nancy Fraser. *Acta Sociologica*, 47(4), 374–382. <http://www.jstor.org/stable/4195051>
- Fraser, N. (2005). Reframing Justice in a Globalizing World. *New Left Review*, 36, 69-89.
- Fraser, N. (2008). *Scales Of Justice: Reimagining Political Space In A Globalizing World*. Polity Press.
- Fraser, N. (2009). Social Justice In The Age Of Identity Politics. *Geographic Thought: A praxis perspective*, 72-91.
- Ghertner, A. (2015). *Rule by Aesthetic: World-class City Making in Delhi*. Oxford University Press.
- Gooptu, N. (2016). Divided We Stand: The Indian city after economic liberalization. I Knut A. Jacobsen (Red): *Routledge Handbook of Contemporary India*. Routledge.
- Gooptu, N. (2017). *Enterprise Culture in Neoliberal India: Studies in Youth, Class, Work and Media*. Routledge.
- Grover, S. (2018). *Marriage, Love, Caste and Kinship Support: Lived Experiences of the Urban Poor in India*. Routledge.
- Jacobsen, C.M. (2022). Kollaps, Utkastelse, Okkupasjon: Migrantere boligsituasjon i Marseille. *Norsk Antropologisk Tidsskrift* (dette nummeret).
- Lovell, T. (2007). Nancy Fraser's Integrated Theory of Justice: A 'sociologically rich' model for a global capitalist era? *Political Science*. <https://doi.org/10.4324/9780203932667-10>
- O'Reilly, K. (2012). Ethnographic Returning, Qualitative Longitudinal Research and the Reflexive Analysis of Social Practice. *The Sociological Review* 60(3), 518-536. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2012.02097.x>
- Pulla, V. R. & Khan, B. (2022). Urban Housing for the Poor still a Contested Right: Case Reflections from Mumbai. *Space and Culture, India*. 10(1), 16-29. <https://doi.org/10.20896/saci.v10i1.1219>
- Risbud, N. (2002). Policy for Tenure Security in Delhi. In Durand-Lasserve, Alain and Lauren Royston (Red.): *Holding Their Ground: Secure Land Tenure for the Urban Poor in Developing Countries*. Earthscan Publications.
- Scott, J. (1986). Everyday Forms Of Peasant Resistance, *The Journal of Peasant Studies*, 13(2), 5-35. <https://DOI:10.1080/03066158608438289>
- Sharma, K. (2000). *Rediscovering Dharavi: Stories from Asia's Largest Slum*. Penguin Books.
- Tarlo, E. (2003). *Unsettling Memories: Narratives of the Emergency in Delhi*. University of California Press.
- Vaid, U. (2021). Delivering The Promise Of 'Better Homes?': Assessing Housing Quality Impacts Of Slum Redevelopment In India. *Cities*, 116. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2021.103253>
- Waldrop, A. (2004). Gating And Class Relations: The Case Of A New Delhi Colony. *City & Society*, 16(2), 93-116. <https://doi.org/10.1525/city.2004.16.2.93>
- Weinstein, L. (2014). *The Durable Slum: Dharavi and the Right to Stay Put in Globalizing Mumbai*. University of Minnesota Press.